

נושא העבודה
הריגה בשוגג

"העבודה מוגשת בחסות העמותה
של נוער שוחר משפט עברי"

הקדמה אישית:

אני בחרתי בנושא הריגה בשוגג מכמה סיבות

החשובה מכל זה בגלל שהנושא של הריגה בשוגג הוא מעניין ויש בו הרבה

דברים מסובכים ופסיקות חדשות ומקרים שונים ומשונים ועוד.. ונוכחתי לדעת

כמה הנושא מרתק.

בנוסף למדנו על הריגה בשוגג ועל הריגה בזדון בתנ"ך בפרשת משפטים

ובפרשת מסעי וזה מעניין לדעת ולחקור את ההבדל של הריגה בשוגג

במשפט העברי למשפט הישראלי.

סיבה נוספת זה שבגלל כל הטכנולוגיה של היום יש הרבה מקרים של תאונות

וכתוצאה מכך יש מקרים של הריגה בשוגג וזה מעסיק אותי כי אני רוצה לדעת

מה הדין .

תוכן העניינים:

4	מבוא	פרק ראשון
5 -18	רקע של הריגה בשוגג	פרק שני
19	ההבדל בין משפט עברי לישראלי	פרק שלישי
20	סיכום	פרק רביעי
21	ביבליוגרפיה	פרק חמישי

פרק ראשון:

מבוא:

עבודתי תדון בשני נושאים עקריים –

1 הריגה בשוגג במשפט העברי

ראשית חשוב לזכור שהריגה בשוגג זה מקרה שאדם נקלע למצב שבו הוא הרג אדם בלי כוונה ויש הרבה מקרים וסוגים של הריגה בשוגג. התחילה אצל אבות אבותינו וכבר שם היו חוקים דינים עונשים ומחלוקות לגבי ההורג בשגגה ולגבי גואל הדם נרחיב בהמשך .

פרק שני:

הריגה בשוגג על פי המשפט העברי

בפרשת מסעי יש דיון מפורט באדם ההורג את חברו בשוגג¹. דיון זה

כולל הגדרת הריגה בשוגג, העונש הצפוי להורג בשגגה שהוא הגליה לעיר

מקלט, וגם הקביעה שאסור להמיר עונש זה בתשלום כפי שהיה נהוג בתרבויות

¹ פרק ל"ה

מסוימות בעולם הקדמון. נושא ההריגה בשוגג מופיע גם בשמות²,

אולם שם הפרטים שונים לחלוטין מהכתוב בפרשת מסעי. אין שם זכר לעונש הגלות בעיר מקלט, ובמקומו מוטל עונש כספי הנאסר לחלוטין בפרשת מסעי.

הסתירה הבולטת כביכול בין שתי הפרשיות דורשת בירור.

על הגדרת הריגה בשוגג כתוב בפרשת מסעי:

"וְאִם-בְּפֶתַע בְּלֹא-אִיבָה הִדְפּוֹ אוֹ-הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל-כְּלִי בְּלֹא צְדִיקָה. אוּ בְּכֹל-אֶבֶן אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא-אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מִבְּקֶשׁ רָעָתוֹ וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה."³

ועל עונשו של הורג בשוגג כתוב:

"הִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׂמָה רֹצֵחַ מִכָּה-נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה. וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הַרֹצֵחַ עַד-עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט. וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שֵׁשׁ-עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם... וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת-הַרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל-עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר-נָס שָׂמָה וַיָּשֶׁב בָּהּ עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר-מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ."⁴

על האיסור להמיר את עונש הגלות בתשלום כספי כתוב: "וְלֹא-תִקְחוּ כֹפֶר לְנוֹס אֶל-עִיר מִקְלָטוֹ לְשׁוּב לְשָׁבֶת בְּאַרְץ עַד-מוֹת הַכֹּהֵן."⁵

² (כא: כב-כג)

³ לה: כב-כד

⁴ שם י"א-י"ג, כ"ה

⁵ שם לב

אולם בספר שמות כתוב על הריגה בשוגג :

"וְכִי-יִנְצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלֵדֶיהָ וְלֹא יְהִי אָסוֹן עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפָלְלִים. וְאִם-אָסוֹן יְהִי וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ".⁶

רש"י מסביר על אתר במה מדובר: אם שני אנשים (ראובן ושמעון) מנסים להרוג

זה את זה ועוברת מולם אישה הרה, ומכתו של ראובן פוגעת בטעות באישה,

יכול להיות "אסון". רש"י מפרש שכוונת הכתוב שהאישה מתה מהמכה. ואם

"לא יהיה אסון" – היא לא מתה מהמכה. אם אכן הרג ראובן את האישה

בשוגג, היינו מצפים שעונשו יהיה גלות לעיר מקלט, ככתוב בפרשתנו: "והוא לא

אויב ולא מבקש רעתו".⁷ אלא שעפ"י הכתוב בשמות עונשו של ראובן הוא "נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ".

יש מחלוקת על משמעות המילים הללו, כמו שמסביר רש"י: "רבותינו חולקין

בדבר. יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון, אבל לא נפש ממש". גם לפי

שתי הדעות לא מוטל על ראובן עונש של גלות לעיר מקלט. מה אם כן ההבדל

בין המתואר בשמות למקרה בפרשתנו, המצדיק עונש אחר בכל אחד מהם?

לפי ספר שמות, ראובן אכן הרג את האישה בשוגג, אבל היה זה במהלך ניסיון

להרוג את שמעון במזיד. במקרה זה, לפי הדעה הראשונה, מוטל על ראובן

⁶ כא: כב-כג

⁷ לה: כב

עונש מוות שהיה מוטל עליו אילו הצליח להרוג את שמעון. הכוונה של ראובן

להרוג את שמעון במזיד מועברת להריגת האישה, ולכן עונשו מיתה.

האפשרות השנייה המוצגת בספר שמות היא: "ולא יהיה אסון"; כלומר העובר

מת מהמכה של ראובן אך לא האישה. במקרה כזה עונשו של ראובן יהיה

תשלום עבור הנזק שגרם בהריגת העובר, ולא גלות לעיר מקלט.

קביעה זו של התורה עונה על השאלה הידועה: האם הפלה נחשבת רצח? עצם

העובדה שיש עונש אחד להריגת האישה (מיתה) ועונש אחר להריגת העובר

(תשלום) מוכיחה שקיים הבדל מהותי בין מעמד העובר לזה של האישה.

והוא רשום בגמרא⁸:

"כל זמן שהעובר לא יצא לאוויר העולם, לאו נפש הוא וניתן להרגו כדי להציל

את אמו". בזה רש"י מסביר שלפני הלידה הוולד אינו נחשב בן-אדם. אף

שמדברים על דקות ספורות בלבד לפני הלידה, כאשר כל מערכות גופו של

הוולד פועלות כשורה, וסיכויי לחיות מחוץ לרחם אמו הם כמעט 100%, הוא

אינו נחשב אדם עד שהוא נולד. לכן אם צריך לבחור בין חיי האם, שהיא "נפש",

ובין חיי העובר שעדיין אינו נפש, מעדיפים את חיי אמו, "מפני שחיייה קודמים לחייו".

מפה מבינים שאין סתירה כלל בין דין הריגה בשוגג בספר שמות ובין דין הריגה

בשוגג בפרשתנו. כל אחד מהם עוסק במקרה אחר, ולכן לכל מקרה דינים משלו.

⁸ סהנדרין עב:

בפרשתנו עונש להורג בשגגה , הוא גלות לעיר מקלט ובריכה מגואל הדם עד

שהכהן הגדול נפטר .

יש כמה שאלות שעולות בנוגע לעונשו של ההורג בשגגה:

1 מדוע תלו את עונשו של הרוצח בשגגה במות הכהן הגדול? האם לא

יגרום הדבר שכל השוהים בערי המקלט יתפללו לקיצור ימיו של הכהן

הגדול כדי שיוכלו לשוב למשפחותיהם?

2 האם אין כאן חוסר צדק? הרי ייתכן שהכהן הגדול ימות שבוע לאחר

הגעתו של ההורג לעיר המקלט, ואז ישהה בה הנמלט רק שבעה ימים.

לעומת זאת, אם הכהן הגדול יאריך ימים, ייתכן שהרוצח בשגגה ימות

בעיר מקלטו לפני מות הכהן הגדול – שני עונשים בלתי-שווים על חטא

דומה לכאורה.

הגלייתו של הרוצח לאחת מערי המקלט, לבד משהיא מגבילה אותו ומרחיקה

אותו ממרכז העשייה ומן החיים השגרתיים היא גם גורם בחינוכו מחדש של

הרוצח בשגגה, שכן ערי הלוויים שימשו גם כערי מקלט, והלוויים תפקידם היה,

בין היתר, ללמד את העם. מות הכהן הגדול מציין סיומה של תקופה, והתחלתה

של תקופה חדשה – זמן שירותו של הכהן הגדול החדש; זהו זמן מתאים

להתחלה חדשה גם עבור ההורג את הנפש בשגגה.

המפרשים הסבירו בכמה דרכים את הקשר שבין זמן שחרורו של ההורג בשגגה

ובין מות הכהן הגדול. בדרך כלל לא התייחסו המפרשים לגורם הזמן, השונה

ממקרה למקרה, אלא רק לעיקרון של תליית סוף הגלות בעיר המקלט במותו

של הכוהן הגדול. הרמב"ם, ואחרים בעקבותיו, מתייחסים לאפקט התדהמה והצער על מות הכוהן הגדול; עצמת האבל הלאומי על מות הכוהן הגדול מקהה את צער האבל הפרטי על מותו של קרוב המשפחה, ולכן זהו אירוע העשוי לגרום לסליחה על ההריגה בשוגג:⁹

ותלה חזרתו במות האיש שהוא הנכבד שבבני אדם והאהוב לכל ישראל שבזה תנוח דעת הגואל אשר נהרג קרובו, שזה ענין טבעי לאדם. כל מי שתקרהו צרה כשתבוא גם כן לזולתו כיוצא בה או גדולה ממנה ימצא נחמה בזה על מקרהו. ואין במקרה מות בני אדם יותר גדול ממיתת כהן גדול.

וגם בנוגע לגואל הדם שהרג בתוך עיר המקלט

גואל הדם שהרג את הרוצח בשגגה בתוך עיר המקלט, נהרג עליו, כדברי הרמב"ם:

"הרגו בתוך תחום עיר מקלטו, אפילו גואל הדם – הרי זה נהרג עליו".¹⁰

אם יסוד ההיתר להרוג הוא ב"חום לבבו" של גואל הדם, מדוע יהא שונה דינו אם המית את הרוצח בתוך עיר המקלט? ומוכח שוב שהלכת גואל הדם אינה נשענת על עצמת חרון אפו וחמתו שבערה בו בשעת הרצח, אלא על ההצדקה לפגוע ברוצח בשגגה רק מחוץ לעיר מקלטו, ולא בתוכה, מפני שפגיעה בו בתוך עיר המקלט מעקרת את עצם הרעיון לקיום ערי המקלט. בניסבות אלה, יש להעניש את גואל הדם בכל חומרת הדין¹¹, ואין להתחשב ב"חום לבו".

⁹ (מז"ב ג, מ)
¹⁰ רמב"ם, שם, פרק ה, הלכה יא.

על הרוצח בזדון, נאמר בפרשתנו:

ואם בכלי ברזל הכהו וימת רצח הוא, מות יומת הרצח. ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו וימת רצח הוא, מות יומת הרצח. או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו וימת רצח הוא, מות יומת הרצח. גאל הדם הוא ימית את הרצח, בפגעו בו הוא ימיתנו. ואם בשנאה יהדפנו, או השליך עליו בצדיה וימת. או באיבה הכהו בידו וימת מות יומת המכה רצח הוא, גאל הדם ימית את הרצח בפגעו בו¹².

רוצח בזדון שעמד לדין ונמצא אשם, בן מוות הוא, וגואל הדם אף מצווה להוציא לפועל את גזר דינו, כפי שפסק הרמב"ם¹³:

מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח, שנאמר: "גואל הדם ימית את הרוצח". וכל הראוי לירושה, הוא גואל הדם. לא רצה גואל הדם או שלא יכול היה להמיתו או שאין לו גואל דם – בית דין ממיתין את הרוצח בסייף.

ולא זו בלבד, אלא שבתלמוד הבבלי¹⁴ מובאת ברייתא ולפיה אם אין לנרצח מי שיגאל את דמו, מחויב בית הדין למנות אדם לבצע את המצווה. וזה לשונה:

דתניא. "גואל הדם ימית את הרוצח" – מצוה בגואל הדם. ומניין שאם אין לו גואל, שבית דין מעמידין לו גואל? שנאמר: "בפגעו בו הוא ימיתנו".

לפי זה, דין גואל הדם אינו מבוסס על תפיסה של הענקת פטור מאחריות פלילית לרוצח שפעל מתוך חמת זעם, כלומר סייג מסוג excuse, אלא על תפיסה שונה

¹¹ דברי רבי יוסף קארו, מחבר כסף משנה, על דברי הרמב"ם שם.
¹² במדבר לה, טז-כא).

¹³ רמב"ם, הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק א, הלכה ב. הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות להרמב"ם, מונה מצווה זו כאחת המצוות שהשמיט הרמב"ם ממניין המצוות, ראה שם, שכחת העשין, מצווה יג. אך ראה שם, מגילת אסתר לרבי יצחק די ליאון, המוכיח שגם הרמב"ם רואה זאת כמצווה, אף שלא מנה אותה כאחת מתרי"ג המצוות.
¹⁴ סנהדרין מה ע"ב.

בתכלית, קיומו של הצדק, כלומר סייג מסוג justification, להמית אדם שנטל את חייו של הזולת.

הרציונל המונח ביסוד ההצדקה לפגוע ברצח בזדון הוא שהרצח אינו חוטא כלפי הנרצח ומשפחתו אלא גם לבורא העולם¹⁵, ועל כן לא ניתן בשום אופן לוותר על ביצוע גזר הדין, כפי שמטעים בעל "ספר החינוך"¹⁶:

רוצח בשגגה קרוב לאונס:

נוסף על "רוצח בזדון" ו"רוצח בשגגה", מכיר המשפט העברי במעמד נוסף, "רוצח בשגגה קרוב לאונס", כלומר מי שגרם למוות ב"מאורע פלא", כלשון הרמב"ם¹⁷, שאינו עולה לכדי רשלנות. רוצח מסוג זה פטור מן הגלות, ואם הרגו גואל הדם, הוא חייב מיתה כדין כל רוצח¹⁸. אילו עמדה הכרה בחולשת טבע האדם ביסוד דיני גואל הדם, מן הדין היה לפטור אותו גם בכגון זה. אלא שמוכח שוב שדיני גאולת הדם מיוסדים על ערך חברתי המצדיק ביעור הרע מקרבנו, מי שרצח בזדון או אף ברשלנות, אך לא מי שגרם למות הזולת "בשגגה קרוב לאונס". לפיכך, מי שקונטר סובייקטיבית מעצם הריגת קרובו, לא יזכה לשום הגנה.

הריגה בשוגג במשפט הישראלי

כידוע, מבחין המשפט הישראלי בין הריגה לרצח על פי מבחן הכוונה הפלילית. בפס"ד קלאסי של בית המשפט העליון¹⁹ נידון ערעור של אדם שהורשע ברצח אישתו

¹⁵ אנציקלופדיה מקראית, הוצאת מוסד ביאליק ירושלים, עמ' 426.

¹⁶ ספר החינוך, פרשת מסעי, מצווה תיב.

¹⁷ רמב"ם, שם, פרק ו, הלכה ג.

¹⁸ רמב"ם, שם.

¹⁹ איזדמיר נ' מ"י

באמצעות מגב. השופט חיים כהן שיש הרואים בו את גדול השופטים הישראלים
ושזכה בילדותו להשכלה תורנית הסביר מדוע יש לבטל את הרשעתו של הנאשם
ברצח ולהרשיעו בהריגה בלבד:

"הנסיבה הראשית והראשונה נעוצה בטיב המכשיר שהמערער בחר בו "הכין לו
לביצוע זממו. מקדמת דנא ראו בבחירת כלי "אשר ימות בו" משום ראייה ניצחת
בהודיתו במשטרה, לכוונת רצח²⁰. הכלי שהמערער דן בחר בו הוא, כתיאורו של
מוט אלומיניום "מקל של הספונג'ה", ובלשונו של הנשיא התורן, "מגב המותקן על
חלול" – ואין חולקין שמקל אשר כזה אינו משמש בדרך כלל למטרות
רציחה, אלא שימושו הוא, שוב כלשונו של הנשיא התורן, "שימוש תמים במשק הבית
בצד הנשי". על חולשתו ושבירותו של מקל חלול זה תעיד העובדה
שלאחר כמה מכות שהפליא בו המערער על אשתו, נשבר המקל לגזרים – עובדה
שלמרבה הצער לא הרתיעה את המערער מלהוסיף ולהכותה בשברי המקל. הנשיא
התורן מציין אף גם זאת, שאילו היה בכוונת המערער להמית את אשתו, היה לוקח לא
מקל-של-ספונג'ה", אלא למשל, סכין של מטבח. בלקיחת סכין אולי היה משום ראייה"
לכוונת רצח; מה שאין כן בלקיחת מקל אשר כזה, שבטיבו של זה כשלעצמו אין כלל
משום ראייה להוכיח החלטה להמית

הנאשם אכן זוכה מאשמת הרצח והורשע בהריגה ופסק דין זה משמש עד היום
פקולטות למשפטים להוראת עניין הכוונה הפלילית. ללמדכם שקליטה מהמקרא¹²
למשפט של ימינו לא תמיד רצויה.

ההבדל בין לגרימת מוות ברשלנות :

הריגה- עבירת הריגה הינה העבירה השנייה בחומרתה מבחינת הדין הפלילי.

²⁰ במדבר לה טז-יח

למעשה, ההבדל בין עבירת הריגה לבין עבירה של גרימת מוות ברשלנות הוא בכוונה. ניתן לומר כי מדובר במחשבה פלילית נוגדת. בכדי להרשיע נאשם בעבירת הריגה, על המדינה להוכיח מודעות מצידו של הנאשם.

על פי חוק העונשין, אדם יואשם בהריגה כאשר הוא גורם במעשה או במחדל אסורים למותו של אדם. ההלכה הפסוקה קבעה כי סף הכניסה לתחום עבירת הריגה, בנוגע ליסוד נפשי זה, טמון בפזיזות ההורג.

בעבירת הריגה, על התביעה להוכיח כי הנאשם צפה בפועל את האפשרות האמורה. המודעות אינה דורשת כי עובר העבירה יצפה את האירוע מראש על כל פרטיו. הלכה היא שדי שהנאשם בעבירת הריגה יכיר באפשרות כי התנהגותו תגרום לתוצאה הקטלנית.

הקלה בענישה לאחר הריגה, מתי?

מתי כן תינתן הקלה לנאשם כאשר הוא מורשע בהריגה? ובכן, לא אחת, בית המשפט בוחר להקל בעונשיהם של נאשמים שהורשעו בהריגה, וזאת תוך כדי התחשבות בנסיבותיו הקונקרטיות של המעשה. במסגרת השיקולים הרלבנטיים העומדים על הפרק. בית המשפט בוחן את ההיבטים הבאים:

- נסיבות חייו של האדם המורשע בהריגה.
- עברו הפלילי של הנאשם.
- האם הנאשם הביע חרטה על המעשה?
- מה היו נסיבות העבירה (האם היה כאן קנטור מצידו של המנוח, האם מדובר במעין הגנה עצמית?)

- האם יש מקום להתייחס לשיקולי שיקום?
- האם הנאשם ניהל הליך הוכחות ארוך או שמא הוא הודה במעשים וחסך

זמן שיפוטי יקר?

מיותר לציין כי לא מדובר ברשימה סגורה. כידוע, הענישה במשפט הפלילי הינה ענישה אינדיבידואלית והיא נקבעת בהתאם לכל נאשם ולכל עבירה באופן ספציפי. במילים אחרות, ייתכן בהחלט כי שני נאשמים אשר יבצעו את אותה עבירת הריגה ירצו עונשי מאסר שונים .

עבירת הריגה הינה עבירה מן המשפט הפלילי. על פי סעיף 298 לחוק העונשין, הגורם במעשה או במחדל אסורים למותו של אדם, יאשם בהריגה, ודינו – מאסר עשרים שנה.

על מנת להרשיע אדם בעבירת הריגה, יש להוכיח שני יסודות: יסוד נפשי בעל משקל כבר מהנדרש בעבירה של גרימת מוות ברשלנות, ומחשבה פלילית. מחשבה זו כוללת מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות, ולאפשרות לגרימת תוצאותיה. כיום, לאור הרפורמה המקיפה של החלק הכללי לחוק העונשין, נקבעו הלכות חדשות בדבר יסודותיה של עבירת ההריגה .

על פי היסודות החדשים – הרשעת אדם בהריגה דורשת הוכחת מודעותו של הנאשם לאפשרות גרימת התוצאה הקטלנית, ואין די בצפיית האפשרות של גרימת חבלה גופנית בלבד. כמו כן, אין צורך כי תתקיים מודעות לדרך המדויקת של השתלשלות האירועים שהביאו בסופו של יום למותו של אדם, ודי במודעות לסיכון הנוצר על ידי נסיבות המקרה .

גרימת מוות ברשלנות הינה עבירת ההמתה ברמה הנמוכה ביותר. על מנת להביא להרשעה של אדם בגרימת מוות ברשלנות, די לתביעה אם תשכיל להציג בפני בית המשפט הוכחה לכך שאדם מן היישוב היה נמנע מלבצע את המהלכים שהביאו להמתה. לדוגמא, נהיגה תחת השפעת אלכוהול הינה עבירה אשר ידוע כי היא עלולה לסכן את העוברים והשבים בכביש. אי לכך, במידה ונהיגה זו מסתיימת במוות של אחד הנוסעים או המשתמשים בדרך, עלול הנהג להיות מורשע בגרימת מוות ברשלנות.

על פי סעיף 304 לחוק העונשין, אדם אשר גרם למותו של אדם אחר בעקבות רשלנות, דינו מאסר של שלוש שנים ולא פחות משישה חודשים.

עם זאת, במקרים בהם מדובר באדם שהרג אדם אחר ברשלנות, תוך שימוש ברכב – רשאי בית המשפט בנסיבות המצדיקות את זה שלא לפסוק מאסר מינימום כאמור בחוק.

על פי סעיף 21 לחוק העונשין – רשלנות הינה אי מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות או לנזק אשר עלול להיגרם כתוצאה מהמעשה.

במילים אחרות – תאונת דרכים אשר מביאה למותו של אדם, תחשב כגרימת מוות ברשלנות כל אימת שניתן להוכיח בבית המשפט שהנהג פעל כנהג סביר ועקב טעות אנוש או חוסר תשומת לב רגעי אירעה התאונה. נהג אשר היה מעורב בתאונה תוך שהוא עובר עבירת תנועה (שתוי, נוהג במהירות מופרזת, חוצה באור אדום וכו'), יואשם על פי רוב בהריגה.

איך ניתן לאבחן מתי קטילת חיי אדם מוגדרת כרצח בכוונה תחילה או

הריגה בשוגג?

על המאשימה להוכיח כי בעת ביצוע העבירה אשר הובילה לקטילת חיי אדם, התקיים יסוד נפשי מסוג "מחשבה פלילית" במוחו של הנאשם שהוביל לקטילת חיי אדם בכוונה תחילה מחד ואת עובדת מעשה הקטילה בפרט. על המאשימה להוכיח את סעיף הליבה של עבירת הרצח בדם קר על מנת להרשיע נאשם ברצח בכוונה תחילה. כלומר, עליה להוכיח לבית המשפט כי היסוד הנפשי שגמל בליבו של הנאשם לקטול חיי אדם בידיעה מראש ובכוונה תחילה, אכן התרחש במציאות בכדי להרשיע אותו ברצח ולא נעשה בשוגג או בהיסח הדעת כמו למשל, הריגה בכביש כתוצאה מנהיגה בגילופין. חשוב לציין כי עבירות המתה בתוך התא המשפחתי כמו למשל, בן שגורם למותם של אביו ואמו או סבו וסבתו ואפילו אחיו, יואשם ברצח ולפי העונש הקבוע בחוק יקבל מאסר עולם. כל זה בהתאם לנסיבות המקרה והאירוע ולאחר שנשקלו כל העובדות והנתונים ובייחוד אם התקיים יסוד נפשי מסוג "מחשבה פלילית" בעת ביצוע המעשה. במרבית המקרים מעשה הרצח כשלעצמו מתוכנן טרם ביצעו בפועל ולעיתים מסכן את תנאי השטח של הנאשם לפני ביצוע המעשה. מעשה הרצח הנו מטרה מוגדרת ומסומנת שהוגדרה כיעד ליישום ובייחוד שנעשה ברוב המקרים כמאין דחף רגעי שאינו בר כיבוש. על כן כל העומד בדרכו של הרוצח) הנאשם (טרם שלב ביצוע הרצח, הן בשוגג והן בכוונה תחילה ומונע ממנו לבצע את המעשה, יכול להיפגע בנקל ע"י הרוצח בפגיעה וקטילת חייו וזאת כדי לבצע את עבירת המקור, הלא היא עבירת הרצח המתוכנן. ישנם מקרים של רצח לא מתוכנן אשר נועד להגן על חייו של הרוצח, אם כי לא מדובר בהריגה בשוגג אלא נטילת חיי אדם בכוונה תחילה, גם אם לא באופן מתוכנן כדוגמת הימלטות ממאסר, הימלטות מאימת הדין וגורמי

האכיפה ואפילו תוך ביצוע עבירה אחרת כמו למשל: "שוד מזוין", "בו השודד נאלץ לקטול את חייו של מי מהסובבים טרם ביצוע השוד או לאחריו כדי לבצע את העבירה או כדי להימלט ממאסר או תפיסה.

אם כך איך ניתן לאבחן מהו רצח בכוונה תחילה או הרג בשוגג?

המחוקק קבע מהו רצח בכוונה תחילה מבעוד מועד ועיגן את זה בחוק בסעיף 301 לחוק העונשין וקבע כי לאחר קיום מספר תנאים מצטברים המבססים את קיומה של העבירה כלומר את ביצוע ההרג או הקטילה כדי להביא להרשעה בדבר רצח. להלן התנאים הקיימים בחוק המבססים את מהותה של המתה בכוונה תחילה בכדי להאשים נאשם ברצח.

א. החלטה להמית אדם אחר מראש.

ב. כוונה להמית אדם אחר.

ג. מוכנות נפשית של מבצע העבירה להמית אדם אחר.

ד. הכנת \ יצירת \ נשיאת או רכישת כלי המתה לביצוע העבירה.

ה. לא הייתה התגרות קודמת מצד קורבן העבירה שכוונה לנאשם לפני מעשה הקטילה.

כאן המקום לציין כי קמו תקדימים בעבר באמצעות עורכי דינו של הנאשם בעבירת הרצח וסיכלו מאסר עולם ממושך. עורך דין פלילי המכיר את רזי החוק והסייגים השונים הקבועים בו ובייחוד שמומחה בחקירות מסועפות מהסוג הזה יוכל במרבית המקרים להגיע לעסקת טיעון עם המאשימה ולהוביל לעונש מופחת כלפי הנאשם בתנאים מגבילים הנקבעים ומוסכמים ע"י כל הצדדים.

פרק שלישי:

השוואה בין המשפט העברי לישראלי

חוקי מדינת ישראל מסתמכים על החוקים המקראיים ועל ההלכה בקביעת רצח בשגגה (למשל הגדרת האדם מרגע שיצא ראשו, הגנה עצמית וכורח).

בחוקי מדינת ישראל ישנן הקלות בעונש למקרים בהם הנרצח קינטר את הרוצח קודם למעשה.

לפי החוק, מקרה זה הוא הריגה ולא רצח בכוונה תחילה.

ישנה הפחתת עונש על רצח אם הנאשם היה נתון בהתעללות מצד הרוצח, היה בעל ליקוי בכושרו השכלי, או סבל מהפרעה נפשית.

פרק רביעי:

סיכום

לסיכום ניתן לאמר , כי בזכות עבודתי אני מבין בצורה מעמיקה יותר ויסודית יותר את נושא ההריגה בשוגג .

זהו נושא חשוב ביותר שמעסיק רבים עוד מהעבר ועד היום , ומצאתי לגלות שיש המון סוגים ופסיקות דין של הריגה , מוות ברשלנות , והריגה בשוגג , גם במשפט הישראלי וגם במשפט העברי .

אני למדתי להבין המון דברים בעבודתי , אחד הדברים החשובים הוא שאדם נקרא אדם רק מהרגע שיצא חלק מגופו מרחם אימו.

עוד דבר זה שאפילו אם אדם רצח במוות אכזרי משהו , הוא יכול להישפט על הריגה בגלל שלא היה לו כוונת תחילה .

לדעתי החוק במדינת ישראל הוא מאוד הוגן כלפי ההורג בשגגה .

פרק חמישי:

רשימה ביבילוגרפית

חקיקה

חוק העונשין התשל"ז 1977 חלק א' פרק י' סימן א' גרימת מוות. עמ' 298-311

פסיקה

ע"פ 288/78 איזדמיר נ' מדינת ישראל.

ספרות מחקר

אנציקלופדיה מקראית, הוצאת מוסד ביאליק ירושלים, עמ' 426.

ספר החינוך, פרשת מסעי, מצווה תיב.

ספרות פסיקה

משנה תורה ה' "היד החזקה" הלכות רוצח ושמירת נפש הרמב"ם עמ' 118-136

רמב"ם, שם, פרק ו, הלכה ג.

רמב"ם, שם. (מו"נ ג, מ)
רמב"ם, שם, פרק ה, הלכה יא.

תנ"ך

שמות כ"א י"ב-י"ד כ"ב-כ"ג

במדבר לה ט"ז-י"ח כ"ב-כ"ד

גמרא

סנהדרין מה ע"ב.